

УДК 338.24

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ*Коленда Н.В.*

У статті розглянуто сучасні проблеми розвитку сфери рекреаційного природокористування та значення регіональної політики при їх вирішенні.

Ключові слова: рекреаційне природокористування, рекреаційна сфера, регіональна політика, регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування

Перехід України на новий етап економічних відносин, пов'язаний із процесами євро інтеграції, вимагає перегляду та формування нових механізмів впливу органів місцевого самоврядування на ефективність діяльності окремих суб'єктів господарювання та раціонального використання наявних ресурсів.

Як відомо, ресурси поділяються на відтворювані та невідновні, вичерпні та невичерпні. І коли одні з них ми можна використовувати декілька виробничих циклів, відновлювати їхні властивості, то інші, на жаль, такими рисами не володіють. Виходячи зі сказаного, розробка регіональної політики є вкрай важливою на цьому етапі розвитку, оскільки це сприятиме раціональному використанню ресурсів, формуванню екологічної рівноваги в регіоні, зростанню економічних та соціальних показників діяльності суб'єктів господарювання.

А так, як впливу негативних факторів, зокрема надмірному та нерациональному використанню, піддаються і рекреаційні ресурси, то розробка регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування органами місцевого самоврядування та її реалізація відповідно забезпечить підвищення показників ефективності функціонування цієї сфери.

Теоретичні аспекти формування регіональної політики розвитку цікавили багатьох науковців. Зокрема, при розгляді питання про забезпечення сталого розвитку регіону, значну увагу приділяли ролі регіональної політики в цьому процесі такі науковці як Кравців В.С., Стеченко Д.М., Герасимчук З.В., Долішній М.І., Данилишин Б.М.

Якщо проаналізувати забезпеченість рекреаційними ресурсами території України, можна зробити висновок, що певні регіони основну свою діяльність можуть і повинні розгортати у рекреаційній сфері. Це спонукає органи місцевої влади до відповідних дій, зокрема формування політики розвитку сфери рекреаційного природокористування.

Дослідження, які б висвітлювали саме цей науковий напрям, є досить нечисленними. Зокрема серед вітчизняних вчених проблеми розвитку сфери рекреаційного природокористування розглянуті у працях Черчик Л.М., Кравців В.С., Гринів Л.С., Євдокименко В.К.

Тому, враховуючи, що значна частина проблем розвитку рекреаційної сфери ще й досі чекають свого вирішення, цілком дослідження є розгляд теоретичних аспектів формування регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування.

Своє дослідження розпочнемо із визначення сутності поняття рекреаційного природокористування та регіональної політики, її ролі в регіональному розвитку.

Рекреаційне природокористування є динамічною відкритою системою, в межах якої відбувається взаємодія людини (безпосередньо або опосередковано через працю) з природним середовищем з приводу використання його рекреаційних властивостей та ресурсів для відновлення фізичних сил, морального та психічного стану, життєвої енергії [1].

Виходячи з цього, регіональна політика розвитку сфери рекреаційного природокористування – це сукупність злагоджених дій органів місцевої влади з метою формування та реалізації організаційних, правових та економічних заходів щодо досягнення поточних та стратегічних цілей розвитку сфери рекреаційного природокористування.

Об'єктами регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування можуть бути окремі природні рекреаційні ресурси регіону, їх поєднання, рекреаційна зона, окрема рекреаційна територія.

Суб'єктами регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування є центральні та місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування [2].

Метою реалізації регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування є забезпечення зростання економічних, соціальних та екологічних показників розвитку цієї сфери.

Тому при визначенні основної мети розробки та реалізації регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування можна розглядати такі варіанти:

- соціальний, коли основною метою реалізації політики буде повне задоволення внутрішнього та зовнішнього попиту на рекреаційні послуги;
- економічний, основною метою реалізації політики в цьому випадку є отримання максимальної економічної вигоди як окремими об'єктами рекреаційної діяльності, так і регіону в цілому;
- екологічний – реалізація такого типу політики покликана проводити рекреаційну діяльність в межах екологічних норм, при цьому показники економічної та соціальної вигоди займають другорядну роль.

Безперечно для практичної реалізації політики розвитку сфери рекреаційного природокористування потрібно вибирати варіант, в якому комплексно має бути поєднано економічна доцільність, соціальна ефективність та екологічна допустимість діяльності.

Завданнями регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування на регіональному рівні є:

- забезпечення процесу реалізації регіональних цілей розвитку рекреаційного природокористування;
- забезпечення екологічної безпеки регіону;
- забезпечення ефективності і повноти використання природно-рекреаційного потенціалу;
- перехід на екологічно чисті та невиснажливі технології рекреаційного природокористування;
- збереження генетичного фонду живої природи, унікальних територій та природних об'єктів;
- активізація природоохоронних функцій;
- формування екологічної свідомості та культури населення регіону;
- екологічна підготовка та перепідготовка персоналу для рекреаційної діяльності;
- формування ефективної інвестиційної політики, спрямованої на розробку, освоєння та використання природно-рекреаційного потенціалу;
- кредитування приватного підприємництва, спрямованого на розвиток рекреаційного підприємства;
- формування фондів природоохоронного призначення;
- формування регіонального еколого-економічного моніторингу і кадастру природних рекреаційних ресурсів і земель;
- удосконалення системи управління рекреаційним природокористуванням.

Реалізація зазначених завдань регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування покликана створити необхідні умови для подальшого цілеспрямованого розвитку рекреаційної діяльності.

Цілями реалізації регіональної політики є вирішення певних проблем розвитку рекреаційного природокористування, зокрема:

Економічних: відсутність достатнього рівня фінансування та досконалого механізму перерозподілу коштів у сфері рекреаційного природокористування; низький рівень вкладення іноземних інвестицій у сферу рекреаційного природокористування; високий відсоток земель рекреаційного призначення знаходиться у державній власності; не досить інтенсивно використовуються альтернативні організаційні форми ведення рекреаційного господарства; занедбані та мало комфортні заклади рекреаційної сфери.

Екологічних: значне антропогенне навантаження на окремі рекреаційні території; радіаційне забруднення цінних рекреаційних земель; несприятливий вплив викидів промислового виробництва, а також забруднення окремих рекреаційних об'єктів каналізаційними стоками великих міст.

Правових: відсутність досконалої нормативно-правової бази, яка б регулювала відносини власності у сфері рекреаційного природокористування; відсутність досконалих законодавчо затверджених нормативів щодо раціонального використання рекреаційних ресурсів, в тому числі норми антропогенного навантаження на окремі рекреаційні території, методи та механізми стягнення штрафів та застосування санкцій до порушників.

Соціальних: низький рівень екологічної культури населення; відсутність навиків ведення рекреаційного господарства окремими фізичними особами; досить мала кількість вищих освітніх закладів, що проводять підготовку фахівців для роботи у туристично-рекреаційній сфері.

Основні принципи, яких необхідно дотримуватися при розробці регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування, наступні:

- об'єктивності, тобто питання, які повинні бути вирішені у ході реалізації політики, мають бути чітко визначені, уникаючи дублювання;
- цілеспрямованості – політика повинна відповідати визначеним стратегічним та оперативним цілям розвитку рекреаційного природокористування;
- науковості – політики повинна ґрунтуватися на ряді наукових принципів;
- адаптивності – необхідним є врахування сучасних тенденцій розвитку в економіці України та регіону зокрема;
- ефективності – повинна носити позитивний економічний, соціальний та екологічний результат.

Розробка регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування включає етапи:

- підготовчий (визначення основної мети, завдань та пріоритетів розвитку);
- аналітичний (визначення проблем та обґрунтування шляхів їх вирішення);
- оперативний (розробка заходів та механізмів реалізації політики);
- координаційний (контроль за здійсненням заходів та інструментів реалізації регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування);
- заключний (підбиття підсумків, визначення результатів).

Одним із основних етапів є формування механізмів реалізації регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування, які включають напрями:

- нормативно-правовий;
- фінансово-кредитний;
- інтелектуальний;
- економічний;
- інформаційно-маркетинговий;
- організаційний.

До нормативно-правових засобів слід віднести:

- розробка місцевих законодавчих актів, які б регулювали діяльність у сфері рекреаційного природокористування;
- розробка механізму сертифікації рекреаційних послуг та введення ліцензування рекреаційних закладів;
- розробка нормативів антропогенного навантаження на рекреаційні території;
- внесення змін і доповнень до законодавчих та нормативно-правових актів з метою залучення до розвитку рекреаційної сфери вітчизняних та зарубіжних інвесторів, підприємств малого бізнесу та приватного сектора [3, с.140]

До фінансово-кредитних важелів реалізації програми належать:

- пільгове кредитування;
- преміювання;
- розробка системи дотацій та доплат.

До інтелектуальних заходів слід віднести:

- визначення пріоритетів регіональної політики еколого збалансованого розвитку сфери рекреаційного природокористування;
- розробки програм розвитку сфери рекреаційного природокористування регіону;
- планування та прогнозування економічного і соціального розвитку на основі раціонального використання та відтворення місцевих ресурсів, охорони навколишнього природного середовища;
- підготовки кадрового потенціалу.

У сфері економічних механізмів слід зупинити свою увагу на:

- податковій політиці;
- сертифікації і стандартизації у сфері рекреаційного природокористування;
- квотах і ліцензіях;
- ціновій політиці;
- впровадженні нових форм рекреаційного підприємництва.

Ефективний розвиток рекреаційного природокористування регіону та забезпечення достовірної інформації про стан розвитку рекреаційної сфери забезпечать інформаційно-маркетингові механізми, до яких належать:

- проведення семінарів, конференцій, тренінгів, ярмарок із залученням іноземних представників;
- формування єдиної інформаційної системи, яка буде носієм даних про перелік туристично-рекреаційних послуг, маршрутів, об'єктів регіону, в тому числі із вказанням цін;
- проведенням якісної рекламної політики.

Організаційно-управлінські механізми покликані визначити організаційну структуру реалізації політики та визначити способи розподілу та делегування обов'язків в межах сформованої структури.

Досить важливим етапом є контроль та координація під час реалізації регіональної політики розвитку рекреаційного природокористування. Адже зовсім непомітні проблеми під час аналітичного етапу стануть явними у процесі практичної реалізації. Тому навіть на стадії проведення політики є можливість внести певні корективи, що забезпечить досягнення поставленої мети.

Заключний етап, що полягає у визначенні показників ефективності реалізації політики, може проводитися і на попередніх стадіях, зокрема координаційній, оскільки це дасть змогу визначити на скільки доцільним буде проведення окремих змін. А вихідною характеристикою ефективності є рівень досягнення основної мети. Якщо у процесі проведення політики ми реалізували всі заплановані проекти і це принесло певний соціальний, екологічний чи економічний ефект, визначений нами на початковому етапі, то це свідчить про успішну роботу органів місцевого самоврядування у сфері розвитку рекреаційного природокористування.

Безперечно, що формування регіональної політики вимагає від органів місцевого самоврядування великої відповідальності та цілеспрямованості. Щоб уникнути складних ситуацій при реалізації політики розвитку сфери рекреаційного природокористування першочергово необхідно визначити окремі відділи та відповідальних осіб, які б періодично звітували про результати втілення у реальність покладених на них завдань та несли покарання матеріального чи морального характеру за недобросовісне ставлення до своїх обов'язків. Крім того, зменшенню кризових ситуацій сприятиме розробка стратегії та політики розвитку рекреаційної сфери самими ж посадовцями, що забезпечить глибоке розуміння ними теперішньої ситуації, а, відповідно, й ефективніше вирішення існуючих проблем.

ВИСНОВКИ

Тому саме етап формування регіональної політики має проходити у тісному зв'язку теоретичних і практичних основ, власної ініціативності та адаптації до умов розвитку окремого регіону. Реалізація регіональної політики розвитку сфери рекреаційного природокористування має стати якісним регулюючим механізмом її функціонування. Це забезпечить підвищення рівня екологізації регіону, сприятиме раціональному використанню рекреаційних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Л.Черчик. Проблеми та перспективи ресурсного забезпечення рекреаційного підприємництва // Галицький економічний вісник. - 2002. - №4. - С.115-119.
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації: монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2001.-528с.
3. Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст) / Під ред. М.І. Долішнього, В.С. Кравціва. - Львів, 1999. – 243с.
4. Кравців В. Екологічна безпека як об'єкт регіональної політики.// Регіональна економіка. - 1999.- №1.- с.124-134.
5. Рекреаційна політика в Карпатському регіоні: принципи формування, шляхи реалізації (В.С.Кравців, В.К.Євдокименко, М.М. Габрель, М..В. Копач).-Чернівці, 1995.- 72с.